

עודכן ב- 26/03/2009 01:15

מנחם בן ששון | קריאה חושפת, לא קריעה סוחפת

יש מי שחיכו לדו"ח מבקר המדינה על ההשכלה הגבוהה בכיליון עיניים, ויש מי שמצפים עכשיו שיביא לכיליונה של ההשכלה הגבוהה. עם האחרונים נמנים מי שאינם מבינים את חשיבותה וחיוניותה לחברה מודרנית בכלל, ולמדינת ישראל, הדלה במשאבים, בפרט. יש מי שמאמינים שמדינה התלויה בחסדי שמים כדאי שתשקיע במוסדות דת; יש מי שמייצגים נאמנה את עולמם של בורים, או את תפישתם של לוחמים באליטות: דוגמת עקיבא בן יוסף קודם שהיה לר' עקיבא, שאמר "מי ייתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור".

רבים אחרים מצטדקים ואומרים, השכלה גבוהה כן, אבל: למה צריך חופש אקדמי; מדוע מצריך החופש האקדמי ניהול עצמאי של מערכת ההשכלה הגבוהה ותקציבה; מה הצורך בקרן המיועדת לנסיעות לחו"ל למטרת קשרי מדע; ולמה צריכה המדינה לממן פנסיות של אנשי סגל האוניברסיטאות בפנסיה תקציבית?

המבקר עצמו לא עירער על הצורך בכל זה. שאלותיו וביקורתו נוגעות בעיקר לדרך שבה מנוהלת מערכת ההשכלה הגבוהה על ידי האחראים לתפקודה התקין, ועל מי שאמונים על ביקורת השגרה עליה: משרדי הממשלה, המועצה להשכלה גבוהה והוועדה לתכנון ולתקצוב. מטבעה של ביקורת שהיא מחפשת ליקויים. תכליתה אינה לחסל אלא להביא לקריאה חושפת לצורך תיקון. על ראשי המוסדות להשכלה גבוהה והממונים על הליווי התקין שלה לקרוא בדקדקנות את הדו"ח ולתקן את הראוי לתיקון מינהלי. אלא שבימים האחרונים רבו המשתמשים בדו"ח כדי להביא ל"קריעה סוחפת" של ההשכלה הגבוהה.

נשוב לאבן היסוד של ההשכלה הגבוהה, החסרה בתודעתם של מבקרים רבים: יצירת הדעת. ההשכלה הגבוהה אינה מסתפקת בהנחלת ידע, בהפיכתו לתודעה ובהפצתו - היא יוצרת אותו. מי שמונה שעות הוראה שבועיות של חוקרים מחמיץ את ליבת חייהם. רובם ככולם רתוקים לשאלות המחקר שלהם (שאינן אלא בעיות

עולמנו כולנו) יומם ולילה, בלא הגבלת זמן. מעבודותיהם פתוחות והאור דולק בהן כל עוד יש בידם אמצעים להפעילן. כזה המצב גם בספריות ובחדרי העיון.

גזירות תקציביות יכולות לקצץ בשעות הפעלת הספרייה והמעבדה, אך לא בשליחותם של החוקרים ובמוטיווציה שלהם להגיע לחקר האמת וליצור את מסד הדעת של דורם. לשם יצירת הדעת הם יוצאים לספריות העולם, לכינוסים המדעיים, ממשיכים את הכתיבה והחיפוש לאחר שעות סגירת המשרדים ובחופשות בביתם, באמצעות מחשב, קשר למאגרי נתונים וספריות חלופיות שבנו. קשה להניח גבולות לחופש היצירה האקדמית, לחיפוש אחרי דעת האמת וליצירת הידע. חירותו של "עבד" המדע היא חירות שהחברה תלויה בה; זו נקודת מוצא חיונית להבנת ההשכלה הגבוהה. ממנה צמחו הישגים לעולם, בזכותה זכינו בשנים עברו לקנאת העולם כולו, ואליה אנו מייחלים כשאנו מבקשים למנוע בריחת מוחות ולהשיב את הטובים שבחוקרינו ארצה.

בעקבות הבנת הבסיס של ההשכלה הגבוהה באות התולדות המובנות יותר: ההישגים התרבותיים, תוכניות הלימודים, מערכות החינוך, ההמצאות, התרופות, החקלאות ובקיצור כל הסובב אותנו. כל אלה עלולים להיות תלויים על בלימה אם נשתמש בדו"ח המבקר להשמיד, להרוג ולאבד, ונשכח את שיצרנו ברוב עמל.

פרופ' בן-ששון כיהן כרקטור האוניברסיטה העברית בשנים 1997-2001

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון